

De Zaakgelastigden.

Om zijn programma te verwezenlijken rekt de Raad van Vlaanderen alleen nog op de Duitse tusschenkomst; hij doet alles om die uit te lokken. Op 26 Juli 1918(1) bekomen DE VREESE, voorzitter van den Raad van Vlaanderen en leider van de radikale partij der Jong-Vlamingen, en OBOUSSIER, lid van de Unionistische Partij, gehoor bij den Kanselier VON HERTLING te SPA, en leggen hem hun programma voor.

De Rijkskanselier vroeg aan den heer Prof. DE VREESE of de Jong-Vlamingen een Koninkrijk of eene Republiek wenschten, en nadat deze had geantwoord, wenschte de Rijkskanselier te vernemen hoe de Unionisten zich de Unie met Wallonië voorstelden.

DE VREESE wil de Koninklijke Familie verwijderen van den troon van Vlaanderen; OBOUSSIER, door de gebeurtenissen voorzichtig geworden, denkt dat men rekening moet houden met de groote volksliefde welke de Koning geniet; hij dringt echter aan om de verwijdering van Kardinaal MERCIER te bekomen.

Dit gehoor was gevolgd door eene nieuwe samenkomst tusschen de afgevaardigden van den Raad van Vlaanderen en den Kanselier. Deze maal worden TACK en DE DECKER, beiden leden van Jong-Vlaanderen, op 3 Augustus te Spa ontvangen (2). TACK verklaart de zienswijze van de twee groote activistische partijen, drukkende op hun gemeenschappelijk programma : de verwezenlijking der politieke onafhankelijkheid van Vlaanderen en het beslist verzaken aan den naam België.

De Kanselier verklaarde : « Ja, dat zal wel het beste zijn, dat er daar twee Staten komen, Vlaanderen en Wallonië, onder een gemeenschappelijk hoofd. »

Die onderbreking herinnert aan de politiek welke, sedert het begin van het aktivisme, door VON BISSING gevolgd werd. TACK komt tusschen : die band zal zoo zwak mogelijk moeten zijn. Maar de Kanselier vat reeds nieuwe onderwerpen aan : Volgt het Vlaamsche volk het activisme? Mag men een gunstigen uitslag verwachten van verkiezingen? Die heeren moeten bekennen dat de massa hen niet volgt en dat men geene verkiezingen mag wagen, maar als Duitschland de Commissie van Gevolmachtigden verandert in eene voorloopige Regeering, als het de besturen van de gemeenten en van de provinciën in handen der aktivisten geeft en als het de aktivisten toelaat zich in de plaats te stellen van het Nationaal Bevoorradingskomiteit, is er hoop te gelukken.

TACK verklaart nog dat er een nauw verband moet gehouden worden met Duitschland en dat eene toenadering tot Holland slechts kan gebeuren langs Duitschland om.

Het besluit is weinig bemoedigend; het Duitsch leger wijkt op dit oogenblik voor den grooten aanval der verbondenen, en de Kanselier vreest zich te verbinden. Hij verklaart nochtans : Het minimum dat Duitschland zal eischen is, in het uiterste geval, volledige amnestie voor de aktivisten, want hun gedrag is eerlijk geweest. Maar wij hopen dat wij meer zullen kunnen doen en dat wij destichting van twee zelfstandige Staten kunnen bereiken : Vlaanderen en Wallonië.

Bezoeken te Spa
aan Kanselier von
Hertling, 26 Juli,
3 Augustus, 10 Au-
gustus 1918.

(1) Verslag van de ontvangst bij den Kanselier op 26 Juli 1918, blz. 434.

(2) Idem van 3 Augustus 1918, blz. 436.

Op 10 Augustus herneemt Graaf VON HERTLING de besprekingen met de afgevaardigden van den Raad van Vlaanderen, A. BORMS, Gevolmachtigde voor het Nationaal Verweer, en CLAUS, lid van de Unionistische partij (1).

« Zal uwe beweging sterk genoeg zijn om alles staande te houden wanneer wij ons zouden terug getrokken hebben ? » vraagt de Kanselier.

BORMS. — Excellentie, we zullen nog een tijd lang Duitsche hulp noodig hebben. Waarop de Kanselier antwoordt : « We zullen U nooit geheel loslaten ».

Dan komt men terug op de reeds besproken punten : de onmogelijkheid om nieuwe verkiezingen te houden en de noodzakelijkheid het Brusselsch Gemeentebestuur in handen der aktivisten te geven.

Op dit oogenblik komt CLAUS tusschen en leest eene verklaring. Na de schending der Belgische onzijdigheid door Duitschland te hebben beoordeeld, vat hij het politieke vraagstuk aan : De Kanselier heeft onlangs over de onafhankelijkheid van België gesproken; die onafhankelijkheid is niet denkbaar zonder die van Vlaanderen en van Wallonië. De Duitsche Regeering heeft van de Vlaamsche politiek « eene politieke macht gemaakt, welke op economisch, politiek en krijgsg gebied, Duitschland moet leiden tot eene min of meer bedekte annexatie van Vlaanderen ». CLAUS verklaart zich vijandig aan die annexatie. Hij wil de verdwijning van België, zeker; maar hij geeft zich ook rekenschap dat een onafhankelijk Vlaanderen slechts een leenstaat van Duitschland kan zijn. De vereeniging met Holland zou voldoening geven, maar het zou Wallonië in de armen van Frankrijk werpen; daarom is CLAUS federalist.

Die verklaring onthutst BORMS ! Hij haast zich te verklaren dat zeer weinig aktivisten denken zooals CLAUS; hij tracht te bewijzen dat Duitschland geene rechtshennis heeft begaan door België te overweldigen. Hij dringt aan opdat Duitschland onmiddellijk de onafhankelijkheid van Vlaanderen zou erkennen en de vorming van eene Rijkswacht zou toelaten. Maar de Kanselier weet wat hij wilde weten, en het gehoor eindigt.

* * *

Die drie samenkomsten hebben aan den Kanselier kostbare inlichtingen verstrekt : het Vlaamsche volk volgde het aktivisme niet, hetwelk zich aan geene verkiezingen durfde onderwerpen; de Raad van Vlaanderen was verdeeld en had geen vastgesteld politiek programma; de bijzonderste leiders van het aktivisme, TACK, DE DECKER, DE VREESE, BORMS waren gansch verknocht aan Duitschland. Allen hadden aangedrongen op de noodzakelijkheid van Vlaanderens onafhankelijkheid, maar geen hunner had durven spreken over de bewimpelde annexatie aan Duitschland, en de verklaring daarover van CLAUS had de hevigste tegenwerpingen van Borms uitgelokt.

Van toen af heeft Duitschland de handen vrij. Het kan nog, en het kan alleen eene politieke inrichting geven aan het aktivisme.

BORMS, DE VREESE, DE DECKER zullen het daarbij helpen.

Op 16 Augustus, tijdens eene gedenkwaardige zitting van den Raad van Vlaanderen en na een groot pleidooi van BORMS ten voordeele van de Duitsche politiek, doet DE DECKER een voorstel aannemen om den Generaal-Gouverneur te verzoeken eene nieuwe Regeerings-Commissie te benoemen (2).

De Gevolmachtigden nemen ontslag. De Raad van Vlaanderen legt zijne macht in handen van den Generaal-Gouverneur welke zal trachten aan het activisme zijne kaders en zijne instellingen te geven.

(1) Verslag van de ontvangst bij de Kanselier op 10 Augustus 1918, blz. 440.

(2) Blz. 65.

Om vrijer te zijn roept hij de Hauptkommission niet meer bijeen.

De Gevolmachtigden worden gansch buiten de beraadslagingen gehouden. Enkel DE DECKER, DE VREESE en BORMS, groote aanhangers van het verbond met Duitschland, worden gehoord.

De Raad van Vlaanderen vreest echter de werkeloosheid waarin men hem laat. De secretaris van den Raad neemt op zich niet-officieele vergaderingen bijeen te roepen.

Op 5 September (1) vereenigen zich een dertigtal leden van den Raad. Zij kunnen enkel vaststellen dat zij zich gansch hebben overgeleverd aan het Duitsch Bestuur en dat de meest volledige anarchie onder de activisten heerscht.

Op 9 September (2) vertrouwt DE DECKER, aan wie opheldering wordt gevraagd, aan zijne collegas dat de Duitschers besloten hebben zelf de Regeerings-Commissie samen te stellen. Deze zou geen vertegenwoordiger voor de Buitenlandsche Zaken hebben. BORMS zou aan het hoofd van de propaganda gesteld worden. Het Nationaal Verweer zou toevertrouwd worden aan een lid van de Frontpartij. De Hauptkommission zou elke week bijeenkomen met de Zaakgelastigden.

De Raad van Vlaanderen zoekt de betrekkingen met de Duitschers weder aan te knopen, en TACK welke door den Generaal-Gouverneur niet geraadpleegd was, doet een aan den Overste van het Burgerlijk Bestuur overgebracht voorstel stemmen, den wensch uitdrukkende dat de toekomstige Commissie van Zaakgelastigden verantwoordelijk zou zijn tegenover den Raad van Vlaanderen.

De krijgstoestand van Duitschland wordt op dit oogenblik ernstig. De Onder-Kanselier VON PAYER spreekt te Stuttgart eene redevoering uit welke bestemd is invloed uit te oefenen op de Geallieerden : Duitschland is bereid te herstellen (3).

Die woorden verwekken bij de activisten eene echte paniek. De Vlaamsche kwestie zal dus opnieuw eene Belgische kwestie worden ! Duitschland zal België afstaan !

Niettegenstaande alles blijft BORMS vertrouwen : komt het Hoofd van het Burgerlijk Bestuur niet eenige van de invloedrijkste leden van den Raad bijeen te roepen om hen te verzekeren dat de Vlaamsche zaak eene internationale zaak zal worden? Ten andere is er een groote overwinning behaald : de Rijkswacht zal welhaast worden ingericht ! Een eerste contingent van 100 man gaat in Limburg in dienst treden. En dan mag het aktivisme rekenen op de ontevredenheid, gelijkend op het Russisch bolsjewisme, die in het Belgisch leger heerscht en welke het den steun zal geven van 50,000 Vlaamsche soldaten (4) !

Op dit oogenblik laat de Gouverneur eene nieuwe bijeenroeping toe van den Raad van Vlaanderen voor 20 September. De lezing van een brief van CLAUS welke zijn ontslag geeft aan den Raad omdat deze « met zijn schild diegenen van zijne leden dekt welke van Vlaanderen een leenstaat van Duitschland willen maken », verwekt nieuwe woelingen (5).

Maar wat te doen zonder Duitschland ? DE VREESE stelt de verzending voor van een brief aan den Kanselier — brief in denwelke de Raad hem smeekt Vlaanderen niet aan zijn lot over te laten — en zich aan die uiterste hoop vastklemmende, neemt de Raad dit voorstel aan met 40 stemmen tegen een (6).

* * *

Op 26 September vereenigt de Raad zich in plechtige zitting om KREUTER en ASMIS te ontvangen welke gelast zijn hem bekend te maken met de benoeming door

Officieuse vergaderingen van den Raad.

Rede van den Onder-Kanselier von Payer.

Samenstelling van de Commissie van Zaakgelastigden.

(1) Raad van Vlaanderen, 5 September 1918, blz. 67.

(2) Idem, blz. 67.

(3) Zie verslag van die rede, blz. 457.

(4) Raad van Vlaanderen, 9 September 1918, blz. 69.

(5) Tekst van den brief van Claus, blz. 146.

(6) Blz. 70. Tekst van dien brief, blz. 458.

den Generaal-Gouverneur van eene Commissie van Zaakgelastigden, welke als « Beirat » met hem zal zetelen (1). De Gouverneur heeft haar samengesteld uit BORMS, DE DECKER, L. MEERT, MOMMAERTS, VAN DEN BERGEN, VERHEES, MARTENS, JORIS en BRIJS.

De Commissie zal onmiddellijk in werking treden : zij zal wettelijke maatregelen voorstellen welke de politieke zelfstandigheid van Vlaanderen zullen verzekeren en de verkiezing voorbereiden van een nieuwen Raad van Vlaanderen.

Door de afschaffing van de Commissie van Gevolmachtigden, verklaarde ASMIS, zal de Raad van Vlaanderen zelf zijne medewerking geven voor de toekomst; beraadslagend in zake van wetgeving, zal hij ook rechtstreeks medewerken aan alle belangrijke bestuurlijke maatregelen.

Een belangrijke en hoofdzakelijke stap is gedaan op den weg van de zelfstandigheid van Vlaanderen.

Ten einde het nieuwe tijdperk dat zich voor den Raad opent, goed aan te duiden, legt de Duitsche overheid hem een wetsontwerp voor, de Vlaamsche gerechtshoven instellende.

Niettegenstaande de gelukwenschen welke ASMIS hem overbrengt, begrijpt de Raad van Vlaanderen welke verplicht is zich aan herkiezing te onderwerpen, dat hij afgedankt wordt.

Zoodra de twee Duitschers vertrokken zijn herneemt het krakeel en TACK vangt aan met eene bitsige hekeling tegen de Commissie van Zaakgelastigden, waarvan hij geen deel uitmaakt.

Alvorens te scheiden aanvaard de Raad echter het besluit betreffende de rechterlijke herinrichting. Het is de eerste maal dat hij door den bezetter geroepen wordt wetgevenden arbeid te verrichten. Het zal ook de laatste maal zijn. De Raad van Vlaanderen zal niet meer bijeenkomen.

* * *

Hoopt het Generaal-Gouvernement nog zijne Vlaamsche politiek tot een goed einde te brengen ? Misschien. Inderdaad zien wij het in Oktober 1918 aan het aktivisme zijne eerste werkelijke instellingen geven.

Het besluit is genomen in elke provincie, naast den Duitschen Gouverneur, een provincialen Beirat aan te stellen; een afgevaardigde van den Raad van Vlaanderen zal er de bevoegdheden hebben van de vroegere Belgische Gouverneurs; die afgevaardigden-gouverneurs zijn zelfs aangeduid. Het zijn :

Voor Brabant : P. TACK;

Voor de provincie Antwerpen : A. VAN DEN BRANDE;

Voor Oost-Vlaanderen : Dr E. STOCKE en P. GOOSSENS;

Voor West-Vlaanderen : C. VAN STEENKISTEN;

Voor Limburg : Dr QUINTENS (2).

De gebeurtenissen beletten die instellingen tot stand te komen.

* * *

In feite is de Commissie van Zaakgelastigden, van 26 September tot de terugkomst van de Belgische troepen in het land, alléén om het aktivisme te vertegenwoordigen.

(1) Raad van Vlaanderen, 26 September 1918, rede van Konsul Asmis, blz. 71.

(2) Blz. 240.

Eens te meer zoekt zij een gemeenschappelijk programma.

Tot dit doel wordt op 2 Oktober de nieuwe Grondwet-Commissie gevormd. Het is waar dat die grondwet reeds bestaat (1); zij is opgesteld geworden door professor SCHMIDT in samenwerking met enkele activisten; maar het is noodig dat zij den schijn zou hebben te komen uit eene Vlaamsche macht: daarom maakt op 12 Oktober 1918 een door de nieuwe Commissie opgesteld memorie van toelichting den volledigen tekst der Grondwet over aan het Bureel van den Raad van Vlaanderen (2).

Om het ontwerp van Professor SCHMIDT te bestrijden, hetwelk de verdeeling van de Belgische schuld tusschen Vlaanderen en Wallonie voorziet, legt de Commissie van Geldwezen van den Raad van Vlaanderen een lang verhoog neder, waarin zij verklaart dat de Walen op geldelijk gebied steeds bevoorreedigd werden door de Belgische Regeering, en besluit dat gansch de Belgische schuld ten laste van Wallonië moet vallen (3).

De Zaakgelastigden zullen zich ongelukkigerwijze niet met die belangrijke zaken kunnen bezig houden. De Duitsche troepen trekken snel achteruit; de paniek komt in de activistische rangen en allen zijn van meening dat men ten allen prijze eene toenadering moet zoeken met de passivisten.

Poging tot toenadering met de passivisten.

Als voorzichtig politieker eischt L. MEERT onmiddellijke besprekingen met de passivisten en de Commissie verklaart zich bereid in onderhandeling te treden met elke Belgische Regeering welke het beginsel van een Belgischen Bondstaat zal erkennen (4).

Afgevaardigden na afgevaardigden worden naar Holland gezonden om verbinding te zoeken met de passivisten.

MARTENS en na hem DEPLA worden naar den Hollander KIEWIT de JONGHE gezonden om door zijne tusschenkomst gehoor te bekomen bij VAN CAUWELAERT. Te vergeefs! Van alle kanten raadt men hen aan te verdwijnen om de Vlaamsche werking van de passivisten niet te onderbreken (5).

Als fijn politieker raadt KIEWIT de JONGHE hen aan zich ter beschikking van den Koning te stellen, ten einde geoordeeld te worden. Maar die oplossing bevalt niet aan de Zaakgelastigden. Zij droomen ervan, in nauw verband met Duitschland, eene activistische Commissie op te richten in Den Haag, welke haar invloed zou kunnen doen gelden tijdens de Vredesconferentie. Duitschland, reeds te veel bezorgd om zijne eigen zaken, stelt zijn veto over dit ontwerp.

Er blijft slechts eene hoop op redding, namelijk in België eene voorloopige Regeering te zien ontstaan.

Voorbereiding eener voorloopige regeering voor België.

Baron VON DER LANCKEN stelt een ontwerp op volgens hetwelk België tijdens de vredesonderhandelingen onder het bestuur zou geplaatst worden van eene voorloopige regeering, bestaande uit de bijzonderste leiders van het Nationaal Komiteit, maar SCHAIBLE, het Hoofd van het Burgerlijk Bestuur, heeft een ander voor-nemen: hij zou eene voorloopige regeering willen vormen uit menschen welke vreemd zijn aan het Nationaal Komiteit; hij denkt dan echter voor te stellen dat KAMIEL HUYSMANS en VAN CAUWELAERT zouden toegevoegd worden (6).

Als het Duitsch leger verplicht wordt zich strijdend terug te trekken, zal de Belgische overheid natuurlijk, gelijken tred houdend met den Duitschen terugtocht,

(1) Tekst van de Grondwet, blz. 265.

(2) Die Commissie bestond uit Heuvelmans, voorzitter; von Ziegesar, secretaris; Lambrichts, lid.

(3) Overwegingen over de Belgische Staatsinkomsten, blz. 261.

(4) Commissie van Zaakgelastigden, zitting van 8 Oktober 1918, blz. 211.

(5) Idem, zittingen van 8 October tot 3 November 1918, blz. 212 tot 217.

(6) Zaakgelastigden, zitting van 29 October 1918, blz. 214.

hare vroegere plaats hernemen; maar men moet niet alleen die mogelijkheid inzien. Misschien zal de wapenstilstand de legers op hunne tegenwoordige plaatsen laten. In dit geval zal het Duitsch bestuur onvermijdelijk uit België verdwijnen en zal het Belgisch grondgebied voorloopig bezet worden door onzijdige, Hollandsche of Zwitsersche troepen.

Dit is de hoop die de Duitschers en de activisten nog koesteren om zooveel het kan te redden van de Flamenpolitik; maar niemand hecht er geloof aan, en terwijl Duitschers en Zaakgelastigden naar een ontwerp van voorloopige regeering zoeken, bereiden zij de vlucht voor van de activisten naar Holland en Deutschland.

De ondergang.

Het archief van den Raad word in haast in kisten gepakt en naar Deutschland verzonden door de zorgen van OSSWALD (1) terwijl reispassen worden overhandigd aan de meest in opspraak gebrachte activisten, ten einde hen in staat te stellen aan het Belgisch gerecht te ontsnappen.

Zoo stort dus de gevel in, welke in twee jaar tijds door den Raad van Vlaanderen was opgericht.

Ofschoon op het punt het land te verlaten denkt het overwonnen Deutschland nog aan de ontwikkeling der politiek van het Vlaamsch nationalisme in België na den oorlog.

Op 24 Oktober 1918 schrijft Generaal VON FALKENHAUSEN aan den Kanselier: « Ik aanschouw het als een mijner grootste plichten om, voor het na-oorlogsche tijdperk, eene mogelijkheid te scheppen voor de Hoogduitsche taalpropaganda in België. » En denzelfden dag kondigt hij een besluit af: « Ik besluit dat van de geldmiddelen waarover het Duitsch Burgerlijk Bestuur in België beschikt, eene som van tien millioen frank zal afgenomen en in bewaring gegeven worden in de Reichsbank te Berlijn. Dit fonds zal dienen tot uitbreiding van de verduitsching in België na den oorlog (2). »

Te gelijker tijd beveelt ASMIS, welke Graaf HARRACH vervangen heeft als verslaggever bij de Flamenpolitik, alle sporen van betalingen aan activisten uit de boeken te doen verdwijnen (3).

* * *

De rol der activisten is ten einde! Totdat het hen mogelijk weze terug op het tooneel te verschijnen, blijft hen niets meer over dan hun terugtocht naar Holland en naar Deutschland in te richten. Overwonnen als het is, zal Deutschland zijne plannen tot verbroekeling van België, « krachtens het recht van verovering », niet ten uitvoer kunnen brengen. Het denkt echter wel de vruchten te plukken van zijne Vlaamsche politiek, en zich van de activistische beweging te bedienen om België te ontbinden en om er eene voortdurende pangermanistische propaganda te voeren.

Daarvoor heeft men geld en menschen noodig. Daarom heeft VON FALKENHAUSEN het eerste fonds van tien millioen gesticht. Wat de menschen betreft, na eene korte verdwijning zullen zij hunne politiek in België hernemen. Om er toe te komen rekenen zij op de amnestie. Deutschland belooft hun haar te doen inlasschen in de vredesvoorwaarden. Maar zal Deutschland er in gelukken haar op te dringen? Wat geeft het! Op 12 Oktober 1918 zegde BRULEZ aan zijne collegas van de kommissie van Zaakgelastigden dat de amnestie later zou komen, van wege de Belgische Regeering zelve!

De amnestie is dus het hoofdpunt van het programma der activistische politiek! Die eenmaal bekomen, zullen de activistische kaders hunne werking in België kunnen

(1) Bureel, zitting van 12 Oktober 1918, blz. 107.

(2) Blz. 520.

(3) Brief van Konsul Asmis, 9 October 1918, blz. 502

De activisten
verhopen
amnestie.

hernemen; en Duitschland, dat er zorg heeft voor gedragen het archief van den Raad van Vlaanderen te doen overbrengen naar Leipzig onder bewaking van professor OSSWALD, — en dat alzoo al de aktivistische kaders en troepen in zijne macht houdt, — Duitschland dat een propagandafonds heeft gevormd zonder hetwelk geene werking mogelijk zal zijn, zal dan zijne Flamenpolitik kunnen hernemen, met andere methoden maar met hetzelfde doel (1).

* * *

De zegevierende aanval hield al die toekomstplannen van het aktivisme tegen ! Op 11 November deed het Belgisch leger, voorafgegaan door den Koning, zijne intrede in Gent en werd geestdriftig toegejuicht door de bevolking : de Staat Vlaanderen had geleefd !

(1) Men weet dat de Vereeniging « Deutsch-Flämische Gesellschaft » zijn zetel heeft behouden te Berlijn (Charlottenburg V. Königsweg, n^r 16), en zijn zetel te Dusseldorf (Elberfeldertrasse, n^r 4).

Bewijsstukken voor de geschiedenis van den oorlog in België

Het Archief
van den
Raad van Vlaanderen

Uitgegeven door den
Nationalen Bond voor de Belgische Eenheid

BRUSSEL

Drakkerij Oud-Huis Th. DEWARICHET
16, Wilde-Woudstraat

Uitgever H. LAMERTIN
1, Coudenbergstraat

1929